

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

ЛІ ЮЕ

УДК 378.6.015.31:780.616.432.02.071.2](043.3)

**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-СМИСЛОВИХ УЯВЛЕНЬ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА ФОРТЕПІАНО**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

СУМИ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Реброва Олена Євгеніївна,
ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри музичного мистецтва
і хореографії.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Мозгальова Наталія Георгіївна,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського,
завідувач кафедри музикознавства,
інструментальної підготовки та хореографії;

кандидат педагогічних наук, доцент
Соколова Ольга Валеріївна,
Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова,
доцент кафедри педагогіки мистецтва
та фортепіанного виконавства.

Захист відбудеться 12 жовтня 2018 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 214.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 11 вересня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Якісні перетворення в освітній галузі, що здійснюються в Україні та охоплюють освітній простір КНР, зумовлені чинниками глобалізації та полікультурних реалій, які визначають вимоги до підготовки майбутніх фахівців. Зазначене актуалізує і проблему підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, оскільки музика – це світове культурне надбання, мова інтернаціонального художнього спілкування. До цього ж компетентнісна парадигма, що зазначена в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», потребує конкретизації змісту фахових компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва, оскільки рамки кваліфікації: знання, уміння, комунікації та самостійність і відповідальність для цієї вчительської категорії ґрунтуються на художній культурі, її функціях у суспільстві, що й впливає на зміст інтегральної та загальних компетентностей.

Головною вимогою до підготовки кваліфікованих учителів музичного мистецтва вважається музично-виконавська компетентність, яка передбачає здатність усвідомлення художньо-образного змісту твору та його смислового контексту. Така здатність не виникає спонтанно, вона формується на ґрунті набутого досвіду спілкування з мистецтвом, сформованих художньо-мовної та семіотичної компетенцій, широкого спектру образно-асоціативних вражень, які створюють основу художньо-смилових уявлень. Зазначені уявлення виникають під час ознайомлення із твором, розвиваються, кристалізуються та трансформуються в чіткий план інтерпретації твору, як виконавської (В. Крицький, Д. Лісун, Г. Падалка, Пан На, О. Реброва, О. Щолокова та ін.), так і вербальної, педагогічної (О. Ляшенко, О. Олексюк, О. Полатайко, С. Шип та ін.).

Феномен уявлень ґрунтується на загально-психологічних та когнітивних концепціях уяви та уявлень Л. Виготського, В. Дружиніна, Д. Леонтьєва, С. Рубінштейна, Б. Теплова, Л. Шрагіної та ін. Уявлення, що супроводжують художньо-когнітивні процеси, стали предметом наукових розвідок філософів, мистецтвознавців, культурологів. Філософські, культурологічні, ментальні аспекти «архетипного образу» представлено в науковій спадщині І. Герасимової, М. Кагана, Л. Леві-Брюля, К. Юнга та ін. Семіологічні аспекти художніх уявлень розглянуто в площині пошуку художнього смислу твору, його позначення музично-мовними атрибутами, що висвітлено в працях А. Асмолова, М. Арановського, Ю. Лотмана, О. Сокола, С. Шипа, Б. Яворського та ін. Аналіз специфіки музичного сприйняття музики представлено в працях сучасних науковців. Н. Гарбузовим визначено внутрішньо-слухові та тембральні уявлення музики. Н. Коляденком висвітлено синестезійні, інтеграційні процеси художньої свідомості. У роботах М. Матковської, Н. Мозгальнової, Н. Рябухи та О. Щербініної розкрито стильові та трансформаційні процеси реального звукового образу у фортепіанному виконавстві, проаналізовано слухо-моторні та виконавські уявлення. На особливу роль музично-слухових уявлень під час художньої інтерпретації фортепіанних творів вказували видатні музиканти-піаністи, зокрема, О. Гольденвейзер, Г. Нейгауз, С. Фейнберг, Г. Ципін та ін.

Аналіз сучасних досліджень стосовно феномену уявлень у фортепіанному виконавстві та навчанні гри на фортепіано показав, що їх змістовність достатньо різноманітна, але існують стійкі конструкції, котрих неможна оминати: психологічна зумовленість уявлень, синтез образного та смислового, взаємозв'язок безпосереднього сприйняття та попереднього досвіду, асоціативна природа та полімодальність походження уявлень.

Навчання гри на фортепіано майбутніх учителів музичного мистецтва потребує не лише оволодіння грою як такою (технічний рівень), а й глибокого проникнення в ідею твору через осмислення художнього образу, що виражений засобами кодування художньої інформації, відповідними йому в стильовому, жанровому, музично-виразовому аспектах. Отже, розкодування художньої інформації потрібне для якісного виконання музичного твору та адекватного усвідомлення його змісту. Комплексна реалізація художньої інтерпретації ґрунтується на проектуванні смислової концепції музичного твору, що потребує сформованості художньо-смислових уявлень, які становлять основу художнього мислення. Проте, практика свідчить про існування певних *суперечностей* щодо формування художньо-смислових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано, зокрема:

- між актуальністю художньо-смислових уявлень для практики музичного, зокрема фортепіанного виконавства та відсутністю їх чіткого визначення і структури у психолого-педагогічних та художньо-педагогічних концепціях;

- між полімодальним походженням художньо-смислових уявлень у мистецькій творчості та свідомості і відсутністю орієнтації на синтез різних модусів смислового осягнення музичного твору в практиці фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва;

- між творчо-продуктивною та регулятивною роллю художньо-смислових уявлень в інтерпретації музичних творів та відсутністю ефективної методики їх формування в процесі навчання гри на фортепіано майбутніх учителів музичного мистецтва.

Отже, актуальність проблеми, її недостатня розробленість, наявність визначених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Методика формування художньо-смислових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнській національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та становить частину наукової теми «Методологія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики та хореографії в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти» (реєстраційний номер 0114U007160).

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 3 від 29.09.2016 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичній розробці й експериментальній перевірці методики формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання**:

1. Розкрити сутність феномену уявлень та поняття «сміслові уявлення» в науковій літературі.

2. Обґрунтувати зміст та побудувати структуру художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано.

3. Розробити методику формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано.

4. Визначити критерії та показники оцінювання художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано, схарактеризувати їх рівні.

5. Експериментально перевірити ефективність методики формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано.

Об'єкт дослідження – процес формування фахових компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва.

Предмет дослідження – методика формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано.

Методологічну основу дослідження становлять положення когнітивної психології з проблем уявлення, усвідомлення смислу, зокрема творів мистецтва; концепції герменевтики щодо розуміння художніх текстів. Зазначені концепції зумовили актуальність застосування наукових підходів щодо дослідження і формування художньо-сміслових уявлень: когнітивно-рефлексивного, акмеологічного; художньо-семіологічного та герменевтичного.

Теоретичну основу дослідження становлять психологічні теорії щодо феномену уявлень, художнього мислення, асоціацій, перцепцій у процесі набуття художнього досвіду (Б. Величковський, Л. Виготський, Д. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Г. Сельє, Б. Теплов, М. Холодна, Л. Хьєлл, Л. Шрагіна та ін.); культурологічні та мистецтвознавчі аспекти теорії семіотики та герменевтики в їх проекції на процеси художнього мислення, свідомості, інтерпретації творів мистецтва (А. Амрахова, М. Арановський, М. Бонфельд, М. Каган, Ю. Лотман, О. Потебня, С. Шип, К.-Г.Юнг та ін.); теорії художнього розуміння, інтерпретації творів, зокрема в контексті діалогу культур, компаративістики в галузі педагогіки мистецтва (В. Крицький, Д. Лісун, О. Ляшенко, Г. Ніколаї, О. Олексюк, О. Полатайко, Г. Падалка, Пан На, О. Реброва, О. Устименко-Косоріч, О. Щолокова та ін.); актуальні проблеми удосконалення фахової підготовки майбутніх учителів музики щодо формування творчої особистості школярів (О. Лобова, Н. Батюк та ін.), виконавської підготовки майбутніх учителів музики-піаністів (Ван Бін, Л. Гусейнова, Н. Мозгальова та ін.), дослідження та теорії стосовно

регулятивних аспектів уявлень у виконанні фортепіанних творів (Бай Бінь, Вей Сімін, Лу Чен, А. Малінковська, М. Матковська, О. Щербініна та ін.), праці з методики фортепіанного виконавства (О. Гольденвейзер, Я. Мільштейн, К. Ігумнов, Г. Нейгауз, С. Савшинський та ін.).

Методи дослідження. Для реалізації мети й вирішення поставлених завдань у дисертаційному дослідженні використано комплекс взаємоузгоджених методів: аналіз, систематизація та узагальнення наукової літератури з досліджуваної проблеми – для розкриття феноменології уявлень у психолого-педагогічному та художньо-педагогічному аспектах; категоріальний – для визначення сутності художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва; теоретичне моделювання, порівняння – для побудови компонентної структури художньо-сміслових уявлень та критеріального апарату щодо їх оцінювання; класифікації – для розподілу досліджуваних за рівнями; аналіз музичних текстів – для визначення в них семіотичних одиниць кодування образу твору; анкетування, педагогічне спостереження, тестування, творчі завдання, констатувальний експеримент – для визначення рівня сформованості художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано; формувальний експеримент, що включав часткові методи: наочний аналіз, опрацювання музично-семіотичних одиниць, голографічних проєкцій, художніх анотацій, метафорізації, візуалізації (ментальні карти), вербальних репрезентацій, слухового спостереження, групу методів аналітико-виконавської вербалізації – для підвищення рівня художньо-сміслових уявлень та підтвердження ефективності розробленої методики; статистичний – для опрацювання результатів педагогічного експерименту та підтвердження їх достовірності.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* художньо-сміслові уявлення майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано стали предметом наукової рефлексії, що дозволило визначити їх полімодальну сутність, структуру та поетапну методику формування на засадах когнітивно-рефлексивного, акмеологічного, художньо-семіологічного та герменевтичного підходів; обґрунтовано системне впровадження педагогічних умов, що відповідають когнітивним закономірностям виникнення та трансформації уявлень: поетапне та цілеспрямоване розширення музично-семантичного фонду особистості; актуалізація асоціативно-аперцептивних досвідних еталонів та їх екстраполяція до нових творів; орієнтація на смисловий контекст художнього синтезу: художньо-естетичних, музично-стильових, музично-інтонаційних (слухових), наочно-семіотичних, звуко-тембральних уявлень; визначено критерії та показники оцінювання художньо-сміслових уявлень; схарактеризовано рівні їх сформованості; експериментально перевірено ефективність методики формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано.

Удосконалено теоретичну платформу щодо розуміння сутності феномена уявлень у музично-виконавській творчості, їх ролі у виконавській та

педагогічній інтерпретаціях у контексті фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Подальшого розвитку дістала полімодальна методологія, теорія та методика навчання гри на фортепіано майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема виконавських умінь; проблема розуміння мистецьких творів, формування виконавської культури та педагогічної спрямованості фортепіанно-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що пропоновані методи та педагогічні умови може бути використано в межах викладання фахових дисциплін з фортепіанної підготовки, зокрема в закладах освіти різних типів; у самостійній роботі студентів та під час педагогічної практики. Розроблено та експериментально перевірену методику може бути застосовано для формування методичної компетентності магістрів, а також екстрапольовано у виконавську підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва під час навчання гри на інших музичних інструментах. Окремі позиції та результати може бути впроваджено в розробку спецкурсів із підготовки магістрів як спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво), так і 025 Музичне мистецтво, зокрема герменевтичний практикум з дослідження мистецтва та інтерпретації художніх творів.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07-10/658 від 20 квітня 2018 р.), Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 1016/17 від 11 травня 2018 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 1249 від 25 травня 2018 р.).

Апробацію отриманих результатів дослідження здійснено в формі виступів і доповідей на міжнародних конференціях: «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства» (Одеса, 2015, 2016); «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» (Переяслав-Хмельницький, 2015); «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття» (Київ, 2017, 2018); «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2017); «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (Одеса, 2017); «Стратегії підвищення якості мистецької освіти в контексті змін сучасного соціокультурного простору» (Одеса, 2017); «Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі ХХІ століття» (Мукачеве, 2018); на всеукраїнських конференціях: «Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі ХХІ століття» (Мукачеве, 2016); «Проблеми мистецько-педагогічної освіти: здобутки, реалії та перспективи (Суми, 2018); «Мистецька освіта України: проблеми теорії і практики» (Ніжин, 2018).

Публікації. Основні теоретичні положення та отримані результати дослідження висвітлено у 13 публікаціях автора, з них 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 – у науковому зарубіжному виданні, 7 праць апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із анотацій, вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури до кожного розділу (266 найменувань, з них 33 – іноземними мовами), загальних висновків, додатків. Повний обсяг дисертації – 258 сторінок, основний зміст викладено на 182 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; вказано методологічні та теоретичні основи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; наведено дані щодо впровадження та апробації результатів дисертації, публікацій, структури та обсягу дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні основи дослідження художньо-смыслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва»** уточнено сутність феномену уявлень, «смыслових уявлень», визначено їх образну основу, атрибутивну відповідність образному мисленню; розкрито сутність поняття «художньо-смыслові уявлення», побудовано компонентну структуру художньо-смыслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано.

На основі аналізу наукової психологічної літератури та її узагальнення доведено, що поняття уявлення розкриває психічний процес пізнання дійсності, є атрибутом образного мислення (Б. Ананьєв, А. Брушлинський, Д. Леонтьєв, А. Петровський, О. Тихомиров та ін.). Ця позиція чітко прослідковується в класичній психології. Окрім того, учені вказують на зумовленість уявлень іншими психічними процесами, зокрема: процесом сприйняття (Ю. Апішев, О. Винославська, В. Зликов, та ін.), відтворення і перетворення в план образів (О. Скрипченко, Ю. Щербатих), діяльністю (Л. Виготський, В. Зінченко, О. Тихомиров,), зокрема мовленням, що допомагає перевести образ в уявлення, уявлення в поняття (О. Леонтьєв, О. Потебня), пам'яттю (Д. Брунер, Л. Веккер, П. М'ясоїд), асоціаціями (З. Істоміна, А. Маклаков). Виокремлюються саме такі процеси, котрі зумовлені досвідом особистості, її життям (С. Рубінштейн).

Проблеми взаємозв'язку різних психічних процесів та уявлення представлено в різних концепціях, а саме: гештальт-психологічна теорія (М. Вертгеймер, Д. Катц, В. Келлер і К. Коффка та інші, хто приділяв багато уваги якостям образу, що відтворює предмет в уявленнях); біхевіористична теорія (представники В. Зінченко, Б. Мещеряков, котрі спиралися на принцип перенесення позитивних або негативних навичок, формування певних уявлень, що стають результатом навчання та зумовлюють активізацію принципу впливу результатів попереднього навчання); когнітивна теорія (Б. Величковський, Х. Гейвін, В. Дружинін, Р. Немов, Д. Норман, Ж. Піаже, Л. Солсо, М. Холодна, які орієнтувалися на принцип сукупності різноманітних блоків і процесів переробки інформації).

Особливу увагу приділено феномену набуття досвіду як результату роботи пам'яті та фактору формування уявлень. Показано, що «феноменологія

духу» Г. Гегеля орієнтована на концепцію мислення, що стає першоджерелом людської свідомості та усього, що підлягає осмисленню та стає точкою відліку для набуття досвіду; безпосередньо осмислення категорії «досвід» представлено вже в працях Дж. Локка, К. Юма, І. Канта; пізніше – у психологічних теоріях В. Вундта, прагматичному вченні Дж. Дьюї та в гуманістичних концепціях А. Маслоу й К. Роджерса. Доведено, що саме досвід стає індивідуальним «скарбом» особистості, що створює його духовний світ, здатність сприймати, усвідомлювати дійсність, її реалії, суперечності, різні боки життя та їх відображення в своїх уявленнях. Уявлення є однією з важливих форм суб'єктивного відображення об'єктивного світу, що й дає можливість віднести їх до сфери пізнання людини. У цьому аспекті уявлення виконують такі функції: сигнальну, регулюючу, налаштувальну.

На основі феноменологічного аналізу щодо уявлень визначено, що набутий досвід особистості в процесі сприйняття, усвідомлення, запам'ятовування інформації та її практичного застосування розширює асоціативне поле особистості, надаючи можливість для глибшого розуміння того предмету, що сприймається. Асоціації стають психологічним механізмом уявлення, поєднуючи, зіставляючи близькі за змістом знання, міркування, умовиводи, що виникли після процесу сприйняття та проходження усіх етапів його психічного опрацювання.

Відповідно до поняття «смилові уявлення» показано, що в неklasичній, постмодерністській психології «смысл» визначено ключовим поняттям, що підтверджено в працях О. Асмолова та Д. Леонтьєва. Категоріальний аналіз поняття «смилові уявлення» показав, що цей різновид уявлень у класичній психології ґрунтовно не розкривається, натомість у когнітивній психології обґрунтовується теорія щодо схожості таких уявлень із ментальними репрезентаціями (Б. Алишев, Б. Велічковський, В. Дружинін, Ж.-Ф. Рішар, М. Холодна, В. Яблонко). Психологи пов'язують феномен таких репрезентацій з поняттями «особистісного та колективного несвідомого», «домінуючими архітипами» (К. Юнг), полівекторним тлумаченням феноменології ментальності (представники школи «Анналів»). Категорія смыслу стає предметом осмислення в доробках Д. Леонтьєва та Г. Щедровицького. Учені спираються на мовознавчі, культурологічні, семіотичні пояснення смыслу в працях Х. Г. Гадамера та В. Дільтея.

Теоретичні узагальнення дозволили дійти висновку про те, що у психології існують ментальні репрезентації, які ґрунтуються на ментальних уявленнях, котрі є продуктом послідовного охоплення суті речей, буття та життєвих реалій. Цей процес, із педагогічної точки зору, є пізнавальним, що здійснюється з метою охоплення суті або смыслу явищ, котрі сприймаються особистістю або супроводжують її як даність, як надбання культури, як «духовний світ». Оскільки ментальні репрезентації в когнітивній психології – феномени, котрі виникають та існують у свідомості людини, але вивчають їх по графічних зображеннях та текстових (у широкому сенсі, що включає будь-які системи символів) описаннях, демонстраціях, то до них можемо віднести нотні тексти, музичне виконавство, інтерпретацію.

У роботі під поняттям «сміслові уявлення» розуміємо процес і результат чуттєво та мисленнєво опрацьованої інформації, отриманої різними способами пізнання, результатом якого є особистісні репрезентації щодо сприйнятого феномену, зумовлені власним досвідом, типом мислення та індивідуальними властивостями. Сміслові уявлення в творчій діяльності, зокрема в мистецтві, пов'язують із художньо-образним мисленням. Але джерелом отримання художньої інформації є різні модуси пізнання. Отже, з художньо-педагогічної точки зору, формування художньо-сміслових уявлень є процесом полімодальним.

Аналіз та узагальнення джерельної бази з проблем художньо-сміслових уявлень показав, що цей вид уявлень є основою для забезпечення якості процесу інтерпретації музичних творів, який передбачає естетичну оцінку, переживання та творче збагнення задуму композитора. Під час розробки концепції художньої інтерпретації виконавець, вирішуючи завдання щодо виявлення смислу музичного твору, прагне усвідомити та узагальнити зв'язки між тими чи іншими його характеристиками. З'ясовано, що результатом є формування уявлення про певне бажане трактування твору мистецтва. Такі уявлення, збагачені художнім досвідом, асоціаціями, широким художнім світоглядом, є художніми уявленнями.

За результатами узагальнення художньо-семіологічних (А. Алексєєв, М. Бонфельд, Ю. Лотман, Є. Назайкінський, В. Холопова, С. Шип та ін.), музично-педагогічних (Бай Бінь, В. Крицкий, О. Ляшенко, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Полатайко, О. Реброва, І. Хотенцева, О. Щербініна, О. Щолокова та ін.), герменевтичних концепцій (Х.-Г. Гадамер, Н. Корихалова, Ю. Степанов, Г. Шпет та ін.), праць художньо-когнітивного характеру (А. Арановський, С. Бондарь, В. Гельферт, Й. Гуттер, О. Зіх, М. Смірнов, М. Старчеус та ін.) щодо інтерпретації творів мистецтва, піаністично-виконавських рекомендацій (Л. Гольденвейзер, К. Ігумнов, Я. Мільштейн, Г. Нейгауз, С. Фейнберг, Г. Ципін та ін.) зроблено висновок про те, що на різних етапах виконавсько-інтерпретаційної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва, яка корелюється з процесом пізнання та розуміння музики, виникають певні уявлення: музично-слухові, колористичні, предметно-просторові, образні та загально-виконавські. Вони в сукупності становлять інтегрований, але відрефлексований художньо-образним мисленням феномен – уявлення смислу художнього (музичного твору). Від особливостей функціонування цих уявлень у свідомості виконавця формується творчо-продуктивна, автентична, в той же час художньо-відповідна, інтерпретаційна стратегія виконання музичного твору.

На основі теоретичного моделювання визначено сутність поняття «художньо-сміслові уявлення музиканта-виконавця» та побудовано їх структуру. Художньо-сміслові уявлення – образно-понятійні атрибути художнього мислення, котрі виникають у музичній свідомості виконавця на етапі первісного загального осягнення ним смислу твору та супроводжують процес роботи над його інтерпретацією. Цей вид уявлень характеризуються як

процес і результат художнього втілення у виконавстві образних, інтуїтивних та пізнавально-пошукових розвідок, що у цілісній системі виконавської роботи над твором формують внутрішньо-перцептивний еталон його звучання відповідно до основної смислової ідеї. Як цілісне утворення такі уявлення є поліаспектним та полімодальним феноменом. Тому, в художньо-виконавському процесі, вони активізують механізми творчої поліактивності майбутнього вчителя музичного мистецтва в його прагненні осмислити, розкрити та реалізувати художній зміст твору під час виконавської та педагогічної інтерпретації.

На підставі систематизації наукових підходів щодо художньо-сміслових уявлень визначено структуру досліджуваного явища, яка відповідає за певну послідовність їх виникнення в роботі над музичним фортепіанним твором та містить музично-інформаційний, досвідно-асоціативний та виконавсько-інтерпретаційний компоненти. Але ці компоненти не є гетерогенні, вони мають складну структуру, тобто низку елементів, котрі в дієвій психологічній системі виникнення художньо-сміслових уявлень взаємодіють між собою та сприяють динамізації утворення таких уявлень.

Отже, у ході вивчення теоретичних основ художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва, що формуються в процесі навчання гри на фортепіано, з'ясовано сутність то уточнено зміст і функції сміслових уявлень з психолого-педагогічної точки зору; обґрунтовано зміст поняття «художньо-сміслові уявлення» та побудовано компонентну структуру в процесі навчання гри на фортепіано майбутніх учителів музичного мистецтва.

У другому розділі **«Методичні засади дослідження та формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано»** обґрунтовано методику, наукові підходи та принципи, педагогічні умови та методи формування художньо-сміслових уявлень в процесі навчання гри на фортепіано. Розроблені складники методики обиралися на основі узагальнення методичних технологій щодо осмислення музичного твору та інтерпретації видатних музикантів-піаністів.

У процесі роботи було обрано саме методичні студії з проблем фортепіанного виконавства, котрі конкретизують або узагальнюють питання формування художньо-сміслових уявлень, а саме: еволюції самого інструмента, його технічних властивостей, що збагачувало художньо-виразні можливості (О. Алексєєв, Бай Бінь, Б. Бородин, І. Борецько, Ф. Бузоні, Н. Кашкадамова та ін.), рекомендації видатних піаністів щодо осмислення твору в процесі його опрацювання та інтерпретації (Л. Баренбойм, О. Гольденвейзер, К. Ігумнов, Г. Нейгауз, Л. Николаєв, С. Савшинський, Я. Мільштейн та ін.).

Оглянуто сучасні розробки та дослідження щодо формування різноманітних уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано: розуміння музичного твору у працях О. Бочкарьової, формування звуко-тембральних уявлень у дослідженні Бай Біня, стильових уявлень у дослідженні О. Щербініної; формування темпо-

ритмічних умінь у процесі навчання гри на фортепіано на основі уявлень часового континууму творчої діяльності в дослідженні Вей Сімін; інтонаційних та артикуляційних уявлень та відповідних до них умінь у дослідженнях А. Малінковської та Лу Чен; слухо-моторних уявлень у дослідженні М. Матковської.

Оскільки художньо-сміслові уявлення реалізуються у своєму повному завершеному вигляді під час інтерпретації музичного твору, уточнено методологічні основи інтерпретації. Показано, що методологія інтерпретації полягає в герменевтиці – філософській дисципліні, яка має свою історію розвитку та представників, творчі доробки яких сприяли становленню наукової галузі. Саме філософські розвідки дозволили активізувати надбання герменевтики в мистецькій освіті. Зокрема, вкажемо на праці Д. Лісуна, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Полатайко, О. Щолокової, О. Ребрової, Пан На. Праці зазначених науковців ґрунтуються на позиціях герменевтики, висвітлених передусім В. Дільтеєм, який розглядав герменевтику через категорію «життя», як «мистецтво розуміння зафіксованих письмово життєвих проявів»; за М. Хайдеггером, – це наука про буття поєднане з часом; Х. Гадамер вбачав у герменевтиці методичний потенціал, розглядаючи її як метод гуманітарних наук, спосіб тлумачення певних культурно-історичних ситуацій, подій.

На основі опрацювання методологічних засад дослідження обґрунтовано наукові підходи та педагогічні принципи, що забезпечували як дослідницький процес, так і процес формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва під час навчання гри на фортепіано. Науковими підходами обрано: когнітивно-рефлексивний, акмеологічний, художньо-семіологічний та герменевтичний. На їх основі обрано такі педагогічні принципи: актуалізація духовної сутності інтерпретації та її зумовленість історичною свідомістю; зумовленість інтерпретації суб'єктивним особистісним та художнім досвідом; урахування та актуалізація діалогічних взаємовідносин між різними носіями художньої свідомості (композитора, виконавця, слухача) і самосвідомістю; спрямування творчої рефлексії на процес усвідомлення художнього смислу твору в контексті її художньо-педагогічної інтерпретації; об'єктивних динамічних змін у художньо-смісловому уявленні щодо твору.

Опрацювання педагогічного досвіду та наукової літератури методичного характеру дозволило обрати педагогічні умови і методи.

Перша умова – *поетапне та цілеспрямоване розширення музично-семантичного фонду особистості*, в межах якої застосовуються методи: наочний аналіз текстологічного оформлення фортепіанного твору; полімодальне опрацювання музично-семіотичних одиниць (бачу, чую, граю, наповнюю образними властивостями); зіставлення засобів виразності, ритмо-інтонацій, музичних інтонацій, артикуляцій з образом, що відображений в програмі твору (перший етап), в образі з прихованою програмою (другий етап), в образі, що представлений у строгих музичних формах: сонатах, фугах, прелюдіях, етюдах-картинах (наступний етап).

Друга умова – *актуалізація смислу асоціативно-аперцептивних досвідних еталонів та їх екстраполяція до нових творів*, у межах якої застосовувалися різноманітні методи звукових зіставлень: звукова анкета, зіставлення виконавських інтерпретацій одного й того твору; зіставлення однакових образів за різним кодуванням; зіставлення та класифікація образів та творів за жанрами, програмами. Важливими є методи категоризації, що дозволяють навчитися групувати певні об'єкти (засоби виразності у творі, самі твори за жанрами, стилями, смисловими ідеями), що й формує необхідний досвід.

Третя умова – *орієнтація на смисловий контекст художнього синтезу: художньо-естетичних, музично-стильових, музично-інтонаційних (слухових), наочно-семіотичних, звуко-тембральних уявлень*. Саме ця умова забезпечує полімодальність виконавсько-інтерпретаційного втілення образу фортепіанного твору. До методів у межах зазначеної умови віднесемо методи візуалізації (ментальні карти), вербальних репрезентацій, слухового спостереження, групу аналітико-виконавських методів: види аналізу здійснюються відповідно до смислової гіпотези музикального тексту.

Застосування методу моделювання дозволило представити сутність визначеної методики у вигляді моделі, що складається із взаємопов'язаних блоків, які надають уявлення про мету, наукові підходи, педагогічні принципи, етапи, умови, методи та рівні формування художньо-смислових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано (рис. 1).

Отже, в розділі теоретично обґрунтовано та розроблено методику формування художньо-смислових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано (педагогічні умови, методи та їх поетапне запровадження).

У третьому розділі **«Експериментальне дослідження методики формування художньо-смислових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано»** представлено результати експерименту, що розкриває стан сформованості художньо-смислових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано та експериментальну перевірку пропонованої методики їх формування.

Теоретичне моделювання дозволило розробити критеріальний апарат оцінювання сформованості художньо-смислових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано. *Когнітивно-текстологічний критерій* оцінював сформованість елементів музично-інформаційного компоненту. Його показники: ступінь сформованості аналітичних умінь щодо виявлення смислів музичного твору під час роботи над текстом; рівень знань художньо-інформативного, музично-семантичного характеру (рівень музично-мовної текстологічної грамотності); міра розуміння музичних інтонаційно-ритмічних, динамічних, ладових тощо побудов як образів, що символізують відповідні явища людського буття та наявність спрямованості пізнавальної діяльності на осмислення музично-виразових засобів у даному контексті.

Рис. 1. Модель методики формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано

Досвідно-асоціативний критерій оцінював відповідний компонент та його елементи. Його показники: міра впливу вітального досвіду особистості на зміст художньо-сміслових уявлень; ступінь сформованості фонду художньо-образних асоціацій, заснованих на художньому досвіді; наявність інтенцій особистості на осмислення асоціативних зв'язків під час роботи над твором музичного мистецтва.

Виконавсько-інтерпретаційний компонент оцінювався за допомогою *виконавсько-творчого критерію*. Його показники: якість сформованих піаністичних особливостей щодо контактності з клавіатурою та координації чуттєвих модальностей у процесі виконавства; ступінь творчої активності у пошуку художнього змісту твору і рефлексії цього процесу; рівень сформованості вмінь реалізовувати художньо-сміслові уявлення у виконавському процесі та в педагогічних умовах.

Обрахування результатів експерименту проводилось у відповідності до трьох рівнів сформованості структури художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва. Результати отримано під час ієрархічного аналізу згідно з показниками, що дозволило вивести якісні та кількісні характеристики рівнів: високий – інтерпретаційно-контекстний, середній – досвідно-аналітичний, низький – репродуктивно-стереотипний.

У контексті реалізації формувального експерименту було перевірено запропоновані педагогічні умови та інші складники методики. Експериментальне дослідження здійснювалося поетапно.

Перший етап – художньо-аналітичний, який мав на меті збагачення обсягу необхідних знань, розширення меж операційних дій музичного мислення, формування аналітичного ставлення до смислу твору та його ідеї. Моніторинг підвищення стану перелічених ознак в ЕГ показав зростання показників на 0,64 (виражено через величину дельта Δ).

Другий етап – досвідно-накопичувальний, метою якого було збагачення досвіду набуття тактильно-почуттєвої інформації, формування скарбниці еталонів-стереотипів на основі перцепції, апперцепції та активізації асоціативно-пошукової діяльності в роботі над твором. Моніторинг підвищення стану зазначених ознак в ЕГ показав зростання показників на 0,76 (виражено через величину дельта Δ). Третій етап – проектувально-смісловий, спрямований на формування умінь узагальнення смислових уявлень, їх втілення у виконавський процес, визначення стратегії особистісних смислів та практичного використання художньо-сміслових уявлень, як під час виконання твору, так і в процесі педагогічної діяльності.

Моніторинг підвищення стану перелічених ознак в ЕГ показав зростання показників на 0,91 (виражено через величину дельта Δ). Остаточні підсумки визначались шляхом зіставлення отриманих результатів. Синхронно з проведенням моніторингу підвищення якості за кожним із критеріїв, проводилися контрольні зрізи у КГ.

Наведені результати ЕГ перевищили результати КГ на рівні значущості 3,485 (за критерієм Фішера).

Підсумкові порівняльні результати представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

**Порівняння результатів ЕГ та КГ,
з їх вираженням через величину дельта Δ**

ГР	Kf 1 до	Kf 1 після	Δ Kf 1	Kf 2 до	Kf 2 після	Δ Kf 2	Kf 3 до	Kf 3 після	Δ Kf 3	Σ Kf Рівень	$\Sigma\Delta$
ЕГ	1,62	2,25	0,64	1,6	2,36	0,76	1,8	2,71	0,91	7,33 С	2,31
КГ	1,74	1,83	0,09	1,75	1,92	0,17	1,87	2,11	0,24	5,86 Н	0,25
Різниця			0,55			0,6			0,67		2,06

Підсумкові розрахунки зафіксували такі зміни: в ЕГ кількість досліджуваних високого рівня зросла з 0 % до 20%, середнього рівня – з 40% до 71%, натомість кількість досліджуваних низького рівня впала з 60% до 9%. У КГ ситуація дещо інша: кількість досліджуваних високого рівня зросла з 0% до 9%, середнього рівня – з 43% до 49%, низького рівня – впала з 57% до 43%.

Отже, на основі кількісного та якісного порівняння результатів підтверджено ефективність запропонованої методики формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі представлено теоретичне обґрунтування та запропоновано нове розв'язання проблеми формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано, що полягає в розробці методики реалізації означеного процесу. Проведене дослідження та виконання поставлених завдань дали підстави зробити такі висновки.

1. Розкрито зміст поняття «уявлення», який інтерпретовано як атрибут мислення та результат психічного пізнавального процесу особистості, в якому активізовано усі можливі модуси сприйняття довкілля та життєвих реалій. Доведено, що феноменологія уявлень корелюється з різними психічними процесами особистості та набутих досвідом (життєвий, фаховий, художній). Зазначено, що уявлення визначаються тривимірністю: практичний бік (сприйняття дійсності, отримання інформації); метальний бік (створення образу того, що сприймається); теоретичний бік (створення умовиводу, його висловлення, матеріалізування, візуалізація).

Визначено зміст поняття «сміслові уявлення», який розуміється як процес і результат чуттєво та мисленнєво опрацьованої інформації, отриманої різними способами пізнання. Зазначено, що процес створення смислових уявлень корелюється з іншими психологічними процесами (сприйняття, аперцепція, уява, мислення, асоціації, пам'ять). Показано, що з точки зору теорії пізнання та когнітивної психології, смислові уявлення дотичні ментальним репрезентаціям, але не тотожні з ними. Аргументовано, що

схожість функціонування цих явищ уможливорює екстраполяцію теорії ментальних репрезентацій на осмислення функціонування смислових уявлень, зокрема в творчих процесах у галузі мистецтва, під час яких образні та смислові уявлення стають атрибутами художньо-творчого мислення.

2. Обґрунтовано зміст художньо-смислових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано, який визначено як професійно-мисленнєві, операційні утворення в музичній свідомості виконавця; образно-поняттєві атрибути художнього мислення, що виникають на етапі первісного загального осягнення виконавцем смислу твору та супроводжують процес роботи над його інтерпретацією. Визначено компонентну структуру художньо-смислових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва, яка складається з таких компонентів та елементів: музично-інформаційний компонент (музично-мовна текстологічна грамотність; образно-символічна база смислового наповнення музично-інтонаційних та інтонаційно-ритмічних еталонів; пізнавальна спрямованість і настанова на осмислення контексту музично-виразних засобів); досвідно-асоціативний компонент (вітальний досвід особистості та його вплив на якість і зміст образно-смислових уявлень; фонд художньо-образних асоціацій, заснований на художньому досвіді особистості; індивідуальні інтенції особистості в сфері смислових асоціативних зв'язків); виконавсько-інтерпретаційний компонент (наявність сформованих піаністично-виконавських умінь щодо контактності з клавіатурою і координації чуттєвих модальностей у процесі виконавства; творча активність у пошуку художнього змісту твору і рефлексії цього процесу; уміння реалізувати сформовані художньо-смислові уявлення у виконавському процесі).

3. Розроблено методику формування художньо-смислових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано, яка ґрунтується на когнітивно-рефлексивному, акмеологічному, художньо-семіологічному та герменевтичному наукових підходах. Запропонована методика містить низку взаємопов'язаних елементів, а саме:

педагогічні принципи – актуалізація духовної сутності інтерпретації та її зумовленість історичною свідомістю; зумовленість інтерпретації суб'єктивним особистісним та художнім досвідом; урахування та актуалізація діалогічних взаємовідносин між різними носіями художньої свідомості (композитора, виконавця, слухача) і самосвідомістю; спрямування творчої рефлексії на процес усвідомлення художнього смислу твору в контексті її художньо-педагогічної інтерпретації; об'єктивних динамічних змін у художньо-смисловому уявленні щодо твору;

педагогічні умови – поетапне та цілеспрямоване розширення музично-семантичного фонду особистості; актуалізація асоціативно-аперцептивних досвідних еталонів та їх екстраполяція до нових творів; орієнтація на смисловий контекст художнього синтезу (художньо-естетичні, музично-стильові, музично-інтонаційні, слухові, наочно-семіотичні, звуко-тембральні) уявлення. Запропоновані педагогічні умови пройшли експериментальну перевірку, в результаті чого було підтверджено їх ефективність;

методи – наочний аналіз текстологічного оформлення фортепіанного твору, полімодальне опрацювання музично-семіотичних одиниць (бачу, чую, граю, наповнюю образними властивостями), зіставлення засобів виразності, ритмо-інтонацій, музичних інтонацій, артикуляцій з образом, що відображено в програмі твору (перший етап), в образі з прихованою програмою (другий етап), в образі, що представлено у строгих музичних формах – сонатах, фугах, прелюдях, етюдах-картинах (третій етап), голографічних проєкцій, часової, просторової, змістовної синхронізації освітніх проєкцій, художніх анотацій, звукових зіставлень, категоризації, візуалізації (ментальні карти), вербальних репрезентацій, слухового спостереження, група аналітико-виконавських методів.

4. Визначено критерії, показники оцінювання сформованості художньо-сміслових уявлень та їх розподіл за рівнями. Оцінювання музично-інформаційного компоненту здійснювалось за допомогою когнітивно-текстологічного критерію, досвідно-асоціативного компоненту – за досвідно-асоціативним критерієм, виконавсько-інтерпретаційного компоненту – за виконавсько-творчим критерієм. Обрахування результатів експерименту проведено відповідно до трьох рівнів сформованості художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва: високий – інтерпретаційно-контекстний, середній – досвідно-аналітичний, низький – репродуктивно-стереотипний.

5. Експериментально перевірено ефективність методики формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано, що підтверджується відмінністю в показниках діагностувальних зрізів експериментальних і контрольних груп на прикінцевому етапі дослідження. На основі статистичної обробки результатів і узагальнення отриманих даних експериментальної роботи з'ясовано, що кількість досліджуваних високого рівня в ЕГ зросла з 0% до 20%, середнього рівня – з 40% до 71%, натомість кількість досліджуваних низького рівня впала з 60% до 9%. У КГ кількість досліджуваних високого рівня зросла з 0% до 9%, середнього рівня – з 43% до 49%, низького рівня – впала з 57% до 43%.

Установлено, що ефективне формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано можливе шляхом запровадження комплексу означених педагогічних принципів, умов і методів у процес їхньої фахової підготовки в закладі вищої педагогічної освіти.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування художньо-сміслових уявлень у майбутніх учителів музичного мистецтва. Враховуючи полімодальність виникнення художньо-сміслових уявлень та різноманітність засобів впливу на їх формування, перспективними є дослідження динаміки їх виникнення та діалектики формування в процесі навчання гри на інших музичних інструментах.

Основні наукові результати дослідження висвітлено в таких працях автора

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Лі, Юе (2015). Феномен уявлень у структурі художньо-виконавської інтерпретації творів: музично-педагогічний аспект. *Актуальні питання мистецької освіти і виховання*, 1–2, 14–25.
2. Лі, Юе (2017). Наукові підходи у дослідженні та формуванні художньо-сміслових уявлень студентів-піаністів у педагогічних університетах. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*, 22, ч. 2, 13–19.
3. Лі, Юе (2018). Критерії оцінювання сформованості художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музики. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2, 166–175.
4. Лі, Юе (2018). Педагогічні умови і методи формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музики в процесі навчання гри на фортепіано. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 1, ч. 2, 110–116.
5. Лі, Юе (2018). Формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва: експериментальна перевірка методики. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4, 123–134.

Стаття у науковому зарубіжному виданні

6. Лі, Юе (2018). Експериментальне дослідження художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музики в процесі навчання гри на фортепіано. *The scientific heritage*, 21, p. 2, 51–53.

Праці апробаційного характеру

7. Лі, Юе (2015). Художньо-сміслові уявлення в інтерпретації музичних творів майбутніми вчителями музики. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії: матеріали XXI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, 151–153.
8. Ли, Юе (2015). К вопросу об интонационно-выразительном исполнении студента-пианиста в концертных выступлениях. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства: матеріали та тези I Міжнародної конференції молодих учених та студентів*, 90–91.
9. Лі, Юе (2016). Формування асоціативних художньо-сміслових уявлень студентів-музикантів в процесі педагогічної інтерпретації. *Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі XXI століття: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 61–63.
10. Лі, Юе (2016). Діалектика музичного пізнання та уявлення у виконавському процесі піаніста. *Музична та хореографічна освіта в*

контексті культурного розвитку суспільства: матеріали та тези II Міжнародної конференції молодих учених та студентів, 89–93.

11. Ли, Юе (2017). Представления и воображение в структуре художественно-образного мышления пианиста. *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі: матеріали III Міжнародного конгресу*, 309–310.

12. Ли, Юе (2017). Принципы формирования смысловых представлений в научно-методическом наследии музыкантов-пианистов. *Стратегії підвищення якості мистецької освіти в контексті змін сучасного соціокультурного простору: матеріали і тези I Міжнародної науково-практичної конференції*, 50–52.

13. Лі, Юе (2018). Методична орієнтація майбутніх учителів музики на педагогічний контекст фортепіанних творів як чинник формування художньо-сміслових уявлень. *Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі XXI століття: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*, 126–128.

АНОТАЦІЇ

Лі Юе. Методика формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2018.

Дисертація є комплексним дослідженням у галузі теорії та методики музичного мистецтва щодо проблеми формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано. У роботі розкрито сутність феномену уявлень та поняття «сміслові уявлення» в науковій літературі. Обґрунтовано зміст та побудовано структуру художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано. Розроблено методику формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано. Визначено критерії та показники оцінювання художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано, схарактеризовано їх рівні. Експериментально перевірено ефективність запропонованої методики формування художньо-сміслових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано.

Ключові слова: методика, формування, уявлення, художньо-сміслові уявлення, майбутні учителі музичного мистецтва, процес навчання гри на фортепіано.

Ли Юе. Методика формирования художественно-смысловых представлений будущих учителей музыки в процессе обучения игре на фортепиано. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Сумской государственный педагогический университет имени А. С. Макаренка. – Сумы, 2018.

Диссертация является комплексным исследованием в области теории и методики музыкального искусства по проблеме формированию художественно-смысловых представлений будущих учителей музыкального искусства в процессе обучения игре на фортепиано. В работе раскрыта сущность феномена представлений и понятие «смысловые представления» в научной литературе. Обосновано содержание и построено структуру художественно-смысловых представлений будущих учителей музыкального искусства в процессе обучения игре на фортепиано. Разработана методика формирования художественно-смысловых представлений будущих учителей музыкального искусства в процессе обучения игре на фортепиано. Определены критерии и показатели оценки художественно-смысловых представлений будущих учителей музыкального искусства в процессе обучения игре на фортепиано, охарактеризованы их уровни. Экспериментально проверена эффективность предлагаемой методики формирования художественно-смысловых представлений будущих учителей музыкального искусства в процессе обучения игре на фортепиано.

Ключевые слова: представление, смысл, смысловые представления, художественно-смысловые представления, будущие учителя музыкального искусства, обучение игре на фортепиано.

Li Yue. Methodology of the future musical art teachers' artistic-semantic representations formation in the process of learning piano playing. – On the rights of manuscript.

Thesis for Candidate of Pedagogical Sciences degree in specialty 13.00.02 – theory and methods of musical education. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. – Sumy, 2018.

The thesis is a comprehensive study in the field of theory and methods of musical art concerning the problem of forming artistic-semantic representations of the future musical art teachers in the process of learning piano playing.

The essence of the phenomenon of representations and the concept of “semantic representations” in scientific literature are revealed. It is proved that phenomenology of representations is correlated with various mental processes of the personality and acquired experience. It is noted that representations are determined by three-dimensionality (practice, mentality, theory). The content of the concept of “semantic representations” is defined, which is understood as the process and the result of sensually and intellectually processed information obtained by various ways of cognition. It is proved that artistic-semantic representations are

professional-cognitive, operational formations in the musical consciousness of the performer; are figurative-conceptual attributes of artistic thinking that arise in the musical consciousness of the performer at the stage of the initial general comprehension of the meaning of the work and accompany the process of work on its interpretation.

The content is substantiated and the structure of artistic-semantic representations of the future musical art teachers in the process of learning piano playing, consisting of musical-information, experimental-associative, performing-interpretation components, is developed.

The methodology of forming artistic-semantic representations of the future musical art teachers in the process of learning piano playing based on cognitive-reflexive, acmeological, artistic-semiologic and hermeneutical scientific approaches, takes into account creative, artistic-figurative aspects of the interpretation of musical works and the specificity of musical piano performance. The methodology is based on the pedagogical conditions: phased and purposeful expansion of the musical-semantic fund of the personality; actualization of associative-apperceptive experience standards and their extrapolation to new works; orientation to the semantic context of artistic synthesis: artistic-aesthetic, musical-stylistic, musical-intonational (auditory), visual-semiotic, sound-timbral representations.

The criteria (cognitive-textual, experiential-associative, performing-creative) and indicators of evaluation of artistic-semantic representations of the future musical art teachers in the process of learning piano playing are determined, their levels are characterized. Qualitative and quantitative characteristics of the levels of formation of artistic-semantic representations of the future musical art teachers are determined: high – interpretive-context, medium – experiential-analytical, low – reproductive-stereotypical.

The effectiveness of the proposed methodology of the future musical art teachers' artistic-semantic representations formation in the process of learning piano playing has been experimentally tested.

Key words: methodology, formation, representations, artistic-semantic representations, future musical art teachers, process of learning piano playing.

Підписано до друку 06.09.2018 р. Формат 60X90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.